

บทที่ 3

ความเป็นมาและโครงสร้างของลายดนตรีพื้นบ้านอีสานทำนองทางสั้น

การวิจัยสร้างสรรค์การประพันธ์ลายเกี่ยวลองซออง คณะผู้วิจัยได้ศึกษาความเป็นมาและโครงสร้างของลายดนตรีพื้นบ้านอีสานทำนองทางสั้น เพื่อนำมาสร้างสรรค์ลายเกี่ยวลองซออง ดังนี้

1. ความเป็นมาของลายดนตรีพื้นบ้านอีสานทำนองทางสั้น
 - 1.1 ลายสุดสะแนน
 - 1.2 ลายโป้ซ่าย
 - 1.3 ลายสร้อย
2. โครงสร้างลายดนตรีทำนองทางสั้น
 - 2.1 ลายสุดสะแนน
 - 2.2 ลายโป้ซ่าย
 - 2.3 ลายสร้อย
3. แนวคิดในการสร้างสรรค์ลายเกี่ยวลองซออง
 - 3.1 แนวคิดการสร้างสรรค์ลายเกี่ยวลองซออง
 - 3.2 แนวคิดการนำเครื่องดนตรีมาใช้ในลายเกี่ยวลองซออง

ความเป็นมาของลายดนตรีพื้นบ้านอีสานทำนองทางสั้น

ลายทำนองทางสั้นจากการศึกษา ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นสมัยใด ทำนองทางสั้น เป็นท่วงทำนองแคนที่ใช้ประกอบการลำทางสั้นหรือลำกลอน ท่วงทำนองจะเหมือนกันแต่แตกต่างกัน ที่ระดับเสียง ประกอบด้วย ลายสุดสะแนนระดับเสียงอยู่ใน บันไดเสียงจีโหมด (G Mode) หรือ ซีเมเจอร์ (C Major) ลายโป้ซ่ายระดับเสียงอยู่ใน บันไดเสียงซีโหมด (C Mode) หรือเอฟเมเจอร์ (F Major) และลายสร้อยระดับเสียงอยู่ใน บันไดเสียงดีโหมด (D Mode) หรือจีเมเจอร์ (G Major) ลายทางสั้นให้ความสนุกสนาน ร่าเริงด้วยจังหวะที่กระชับรวดเร็ว ซึ่งทั้ง 3 ลายนี้ จัดอยู่ในบันไดเสียง ทางเมเจอร์ ลายทางสั้นจำแนกออกได้เป็น 3 ลาย ดังนี้

1. ลายสุดสะแนน

ลายสุดสะแนน เป็นลายที่นิยมที่สุดในการบรรเลงประกอบหมอลำกลอน เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ลายสุดสายแนน” ซึ่งคำว่า “แนน” มีความหมายว่าต้นตอหรือสายใย เช่น คนเราถ้าเป็นสามภรรยากันในอดีตชาติ ชาตินี้ก็ได้มาเกิดเป็นเนื้อคู่กันดังอดีต สุดสายแนนจึงอาจหมายถึง สุดสายสัมพันธ์ที่มีมาแต่ชาติปางก่อนหรือบุพเพสันนิวาสนั่นเอง ลายสุดสะแนนเป็นลายที่มีจังหวะเร็ว ท่วงทำนองโลดแล่นเร้าระทึก มีลีลากระชับ สนุกสนาน และไพเราะเป็นพิเศษ ถือว่าเป็นลายครู ที่ซ่อนกลเม็ดเด็ดพรายของลายแคนเอาไว้ ซึ่งบรรดาหมอแคนทั้งหลายต่างก็ทราบดีว่า เขาจะต้องเป่า ลายสุดสะแนนให้เป็นเสียก่อน จึงจะก้าวไปสู่ลายอื่น ๆ ใครได้ฟังลายสุดสะแนนแล้ว มักคิดถึงบ้านเกิด คิดถึงบิดา มารดา ญาติพี่น้อง หรือคนรัก ทำให้เกิดอารมณ์ อากาเรเคลิบเคลิ้มขึ้นมาอย่างจับใจ จนอยากหวนกลับไปหาคนที่เป็นที่รัก ลายสุดสะแนนเหมาะสำหรับหมอลำที่มีเสียงต่ำ มีเสียงหลักจำนวน 5 เสียง คือ โด เร มี ซอล ลา โดยติดสุดหรือติดเสฟ (Drone) ที่เสียง ซอสูง (ลูกสะแนน)

2. ลายโป้ซ่าย

ลายโป้ซ่าย มีท่วงทำนองคล้ายกันกับลายสุดสะแนน เพราะประยุกต์มาจากลายสุดสะแนน มีจังหวะค่อนข้างเร็ว สามารถเป่าแสดงอารมณ์โศกเศร้า รำพึงรำพันได้เป็นอย่างดี บางครั้งสามารถเปลี่ยนท่วงทำนองไปเป็นอารมณ์สนุกสนานเร้าใจได้อีกด้วย เหตุที่เรียกว่าลายโป้ซ่าย เพราะผู้เล่นจะต้องใช้นิ้วหัวแม่มือซ้าย หรือภาษาอีสานเรียกว่านิ้วโป้ซ้ายปิดรูลูกแคนลูกแรกข้างซ้ายไว้ตลอดเวลาที่เป่า ลายนี้เหมาะสำหรับหมอลำที่มีระดับเสียงปานกลาง มีเสียงหลักจำนวน 5 เสียง คือ ฟา ซอล ลา โด เร ติดสุดที่เสียง โด และ ซอล มีทำนองเดียวกันกับลายสุดสะแนนแต่ด้วยความยากง่ายของการใช้นิ้วจึงแตกต่างจากลายสุดสะแนน

3. ลายสร้อย

ลายสร้อย มีท่วงทำนองคล้ายกันกับลายสุดสะแนน เป็นลายที่มีจังหวะเร็วเร้าใจ ชวนให้คิดถึงชีวิตแต่หนหลัง เป็นลายที่เปลี่ยนระดับเสียงจากลายสุดสะแนนและลายโป้ซ่าย ซึ่งลายสุดสะแนนจะมีท่วงทำนองเช่นเดียวกับลายโป้ซ่าย จึงยากที่จะแยกเสียงระหว่างลายสร้อยกับลายโป้ซ่ายออก “สร้อย” ในภาษาอีสานหมายถึง เล็กหรือทำให้เป็นเส้นเล็กลง โดยทั่วไปแล้วลายสร้อยมีเสียงสูงกว่าลายโป้ซ่าย ที่เรียกว่าลายสร้อยเพราะลายนี้ใช้ลูกสร้อย คือ ลูกแคนคู่ที่เจ็ด คือ เรสูงกับลาสูง ประสานเสียงมากเป็นพิเศษ มีเสียงแหลมสูงมาก เหมาะสำหรับหมอลำที่มีระดับเสียงสูง ส่วนมากลายนี้ใช้บรรเลงเดี่ยวมากกว่าประกอบหมอลำ ลายนี้ประกอบด้วยเสียงหลัก 5 เสียง คือ ซอล ลา ที่ เร มี ติดสุดที่ เร (ก้อยขวา) ลา (เสพขวา) เหมือนกับลายน้อย ลายสร้อยมีทำนองเช่นเดียวกับลายโป้ซ่าย ยากที่จะแยกเสียงระหว่างลายสร้อยกับลายโป้ซ่ายออกได้ แต่โดยทั่วไปแล้วลายสร้อยมีเสียงสูงกว่าลายโป้ซ่าย ที่เรียกว่าลายสร้อยก็เพราะมีเสียงที่แหลมและสูงมาก

โครงสร้างลายดนตรีทำนองทางสั้น

โครงสร้างทางดนตรี ลายทางสั้นมีองค์ประกอบทางดนตรี ได้แก่ จังหวะ ทำนอง และการประสานเสียง ลักษณะธรรมชาติของเสียง และโครงสร้างทางดนตรี เป็นองค์ประกอบหลักในการประพันธ์ดนตรี โครงสร้างของทำนองทางสั้น ประกอบด้วย ทำนองเกริ่น (introduction) ทำนองเนื้อหา (main theme) และทำนองลง (closing)

1. ลายสุดสะแนน

ลายสุดสะแนน เป็นลายทางสั้นใช้ประกอบล่ำกลอน คำว่า “สุดสะแนน” มาจาก 2 คำ คือ “สุด” กับ “สะแนน” คำว่า “แนน” เป็นคำภาษาอีสานหมายความว่า ต้นตอหรือสายใย เช่น ถ้าคนเราเคยเกิดมาเป็นพ่อ แม่ หรือ สามี ภรรยากันในอดีตชาติ พอมาชาตินี้เกิดเป็นดังอดีตอีก ชาวอีสานเรียกว่าเกิดมาตามสายแนน และคำว่า “สุด” หมายถึง ความสุดยอดในสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น ลายสุดสะแนน หมายถึง ความสุดยอดของลายแคน หมอแคนชาวบ้านโดยทั่วไปถือว่าลายสุดสะแนนนี้เป็นลายเอก ลายหลัก ลายครู ลายแม่บท และลายพื้นฐาน เนื่องจากลายสุดสะแนนเป็นลายที่มีจังหวะลีลาและทำนองหลากหลาย สามารถฝึกหัดเป่าลายนี้ได้ทั้งผู้เริ่มฝึกตั้งแต่การใช้เสียง 2 เสียง นำมาเรียบเรียงประติประต่อเป็นลีลาจังหวะต่าง ๆ จนถึงการใช้เสียงให้ครบทั้ง 7 เสียง ที่มีในเสียงแคน โดยลีลาทำนองของลายสุดสะแนนจะไม่มีที่สิ้นสุด กล่าวคือ ผู้เป่าสามารถสร้างสรรค์ลีลาจังหวะทำนองได้ต่อไปเรื่อย ๆ ลายสุดสะแนนมีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

1.1 เสียงประสานยืน คือ เสียง ซอล โดยติดสูดที่รูนับลูกที่ 8 (เสฟซ้าย) และลูกที่ 6 (สะแนน) แพซ้าย

1.2 ใช้บันไดเสียงจีโหมด ลงจบด้วยเสียง ซอล แต่อยู่ในบันไดเสียงเมเจอร์ บันไดเสียงซีโหมด 2 ช่วงทบของแคนแปด เสียง ที่ กับเสียง ฟา ไม่ค่อยใช้และถือว่าเป็นเสียง “สั้ม” (เสียงกระด้าง)



ชื่อโน้ต	ซอล	ลา	โด	เร	มี	ซอล	ลา	โด	เร	มี	ซอล				
ชั้นเสียง	1	2	x	4	5	6	x	1	2	x	4	5	6	x	1
ระยะห่าง	T	3s	T	T	3s	T	3s	T	T	3					
หมายเหตุ	X = ข้ามคู่เสียง s = ครึ่งเสียง (Semitone) T = เต็มเสียง (Tone)														

1.3 กระสวนจังหวะหรือโมติฟ ของลายสุดสะแนน คือ

ร ด ร ม	ร ด ร ด	ล ร ล ด	ล ด ร ช	- ช ม ช	ร ช ม ช	ร ช ม ช	ร ช ม ช
ม ช ม ช	ม ช ม ช	ร ม ร ช	ร ม ช ร	- ม ร ร	- ม ช ร	- ม ร ร	- ม ช ร
- ม ร ด	ล ด ร ม	- ร - ม	ร ม ช ร	- ม ร ด	ล ด ร ล	- ล - ด	ร ล ด ร
- - - ร	- ม ด ร	- ม ร ด	ร ม ด ร	- - - ร	- ม ด ร	- ม ร ช	ร ม ด ร
ฟ ช ด	ช ล ช ฟ	ร ช ร ฟ	ร ฟ ช ฟ	ร ด ฟ ด	ร ฟ ช ร	ฟ ร ด ท	ด ร ด ร
ช ม ร ด	ล ด ร ด	ล ด ร ด	ล ด ร ด	ล ด ร ด	ล ด ร ด	ล ด ร ด	ล ด ร ด
ม ด ร ด	ม ด ร ด	ม ด ร ด	ล ด ร ม	- ช - ม	ร ด ร ม	- ล ช ม	ร ด ร ม
ร ด ร ม	ร ช ร ม	ร ด ร ม	ร ม ช ร	- ม ร ร	- ม ช ร	- ม ร ร	- ม ช ร
- ม ร ด	ล ด ร ล	- ล - ด	ร ล ด ร	- ม ร ด	ล ด ร ม	- ร - ม	ร ม ช ร
- ม ร ด	ล ด ร ล	- ล - ด	ร ล ด ร	- - - ช	- ม ร ช	- ม ร ด	ล ร ด ล

ทำนองลง (closing)

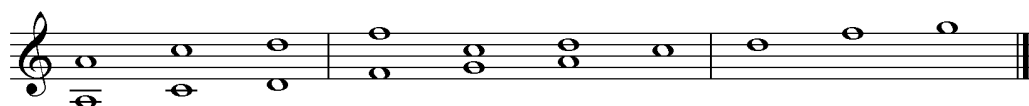
- - - ด	ร ม ร ช	- ม ร ด	ล ร ด ล	- ม ด ร	- - ล ด	- - ล ช	- - - ช
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

2. ลายโป้ซ่าย

ลายโป้ซ่าย เป็นลายทางสั้นที่มีระดับเสียงปานกลาง หรือสูงกว่าลายสุดสะแนนเหตุที่เรียกว่า “ลายโป้ซ่าย” เนื่องจากเรียกตามลักษณะการใช้นิ้วขณะเป่า โดยผู้เป่าจะใช้นิ้วหัวแม่มือซ้าย ปิดหรือติดสุดที่รูนิ้วเสียง โดสูง และเสียง ซอลสูง เป็นเสียงยืนหรือเสียงหลัก (Drone) ไว้ตลอดเวลาของการเป่านั้น ลายโป้ซ่ายมีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

2.1 เสียงประสานยืน คือ เสียง โด โดยติดที่รูนิ้วลูกที่ 6 แพ้ซ้าย เสียง ซอลสูง และรูนิ้วลูกที่ 2 แพ้ขวา เสียง โด

2.2 ใช้บันไดเสียง ซีโหมด (C mode) ลงจบด้วยเสียง โด แต่อยู่ในบันไดเสียง เอฟเมเจอร์บันไดเสียง ซีโหมด 2 ช่วงทาบ ของแคนแปด ดังนี้



ชื่อโน้ต ลา โด เร ฟา ซอล ลา โด เร ฟา ซอล
 ชั้นเสียง 6 x 1 2 x 4 5 6 x 1 2 x 4 5
 ระยะห่าง 3s T 3s T T 3s T 3s T

2.3 กระสวนจังหวะหรือโมติฟของลายโป้ซาย คือเหมือนลายสุดสะแนน เนื่องจากในการบรรเลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่ละโมติฟจึงกลืนหัวท้ายกันไปตลอดการบรรเลงดังนี้

ซ ม ร ด	ล ด ร ด	ล ด ร ด	ล ด ร ด
---------	---------	---------	---------



2.4 ความซ้ำเร็ว ประมาณ = 80 - 138

โครงสร้างลายโป้ซาย ประกอบด้วย บทขึ้น ทำนองหลักและบทจบหรือทำนองจบ

ลายโป้ซาย

เรียบเรียงโดย นายบัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย

ทำนองเกริ่น (introduction)

----	ด ร ฟ ร	ซ ฟ ร ด	- ด - -	----	----	----	----
------	---------	---------	---------	------	------	------	------

เนื้อหา (main theme)

- - ด ร	ฟ ร ซ ฟ	ร ฟ ซ ฟ	ร ฟ ซ ฟ	ร ฟ ซ ลั	ซ ฟ ซ ร	ร ร - ฟ	ซ ร ฟ ซ
ลั ด ลั ซ	ฟ ร ฟ ซ	ลั ด ลั ซ	ฟ ร ซ ฟ	ร ฟ ร ฟ	ซ ลั ซ ดั	ลั ลั - ฟ	ซ ลั ฟ ซ
- - ซ -	ร ฟ - ซ	- ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ	- - ซ -	ร ฟ - ซ	ล ซ - ดั	ซ ล ฟ ซ
- - ซ -	ร ฟ - ซ	ดั ด ลั ฟ	ซ ลั ฟ ซ	ดั ลั ซ ฟ	ร ฟ ซ ฟ	ร ฟ ซ ฟ	ร ฟ ซ ฟ
ร ฟ ร ฟ	ร ฟ ซ ฟ	ร ฟ ร ฟ	ร ฟ ซ ฟ	ร ซ ร ฟ	ร ฟ ซ ลั	ลั ลั - ฟ	ซ ลั ฟ ซ
- ลั ซ ฟ	ร ฟ ซ ร	ร ร - ฟ	ซ ร ฟ ซ	ลั ซ - ฟ	ร ฟ ซ ลั	ลั ลั - ฟ	ซ ลั ฟ ซ

ล้ดล้ช	ฟรฟช	ล้ดล้ช	ฟล้ฟช	ล้ดล้ช	ฟรฟช	ล้ดล้ช	ฟล้ฟช
ล้ดล้ช	ฟรชฟ	รฟรฟ	ชล้ชด้	ดล้ชฟ	รฟชล้	ร้ดล้ช	ฟรฟช
- - - ช	รฟ - ช	ดล้ชฟ	ชล้ฟช	- - ช -	- รฟช	- ล้ชด้	ชล้ฟช
ดล้ชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รชรฟ	รฟชล้	- ล้ล้ฟ	ชล้ฟช
- ล้ชฟ	รฟชร	รร - ฟ	ชรฟช	- ล้ชฟ	รฟชล้	- ล้ล้ฟ	ชล้ฟช
ดล้ชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟชล้	ชฟชร	รร - ฟ	ชรฟช
ดล้ชฟ	รฟชล้	ร้ดล้ช	ฟรฟช	- - ช -	- รฟช	ดล้ชฟ	ชล้ฟช
ดล้ชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟรฟ	รฟชด้	ร้ดล้ช	ฟรฟช
- ฟ - ม	- ฟ - ล้	ร้ดล้ช	ฟรฟช	ดล้ชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟชร
- รชฟ	รฟชร	- รรฟ	ชรฟช	ล้ดล้ช	ฟล้ฟช	ล้ดล้ช	ฟมฟช
ล้ดล้ช	ฟล้ฟช	ล้ดล้ช	ฟมฟช	ดล้ดล้ฟ	ชล้ชล้	ร้ดล้ช	ฟรฟช
ดล้ชฟ	รฟชร	ฟรชฟ	รด - ด	- - - ด	- - - ด	- - - ด	- - ด -
ดฟรฟ	ดฟรฟ	ดฟรฟ	ดฟรฟ	ดฟรฟ	รฟชล้	ดล้ดล้ฟ	ชล้ฟช
- - - ช-	- รฟช	ดล้ชฟ	ชล้ฟช	- - - ช	- รฟช	ดล้ชฟ	ชล้ฟช
ดล้ชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟรฟ	ชล้ชล้	ล้ล้ - ฟ	ชล้ฟช
- - ช -	- ล้ฟช	- ล้ชด้	ชล้ฟช	- - ช -	- รฟช	- ล้ชฟ	ชล้ฟช
ดล้ชฟ	รฟชฟ	รฟชฟ	รฟชล้	- ด - ล้	- ฟชล้	- ร้ดล้	- ฟชล้
ชฟชล้	ชด้ชล้	ชฟชล้	ชล้ดล้ช	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -

ทำนองลง (closing)

ดล้ชฟ	รฟชร	ฟรชฟ	รด - ด	- - - -	- - - -	- - - -	- - - -
-------	------	------	--------	---------	---------	---------	---------

3. ลายสร้อย

ลายสร้อย เป็นลายที่มีระดับเสียงสูงมาก คำว่า “สร้อย” ในภาษาอีสาน หมายถึง การทำให้เล็กลงหรือแยกเป็นส่วนย่อย เช่น “สร้อยพิน” หมายถึง ผ่าพินให้เล็กลงเพื่อทำเชื้อเพลิง “ตองสร้อย” หมายถึง ใบตองกล้วยที่ถูกลมพัดฉีกขาดเป็นเส้นเล็ก ๆ “ขึ้นสร้อย” หมายถึง ผ้าถุง

ฉีกขาด ดังนั้น “ลายสร้อย” หมายถึง ลายที่ฉีกแนวมาจากลายสุดสะพานและลายโป้ซ้าย แต่เดินทำนองเหมือนลายทั้งสองไม่ครบเพราะช่วงทบเสียงไม่ครบ 2 ช่วงทบ จึงถือว่าเป็นลายย่อยของลาย ทั้งสอง ทำนองการบรรเลงและลีลาการเล่นได้ไพเราะต่างออกไป เป็นลายน้อยหรือมีจังหวะเร็วแรง รับประทานอารมณ์โศก หมอแคนที่มีความสามารถจะดัดแปลงวิธีเป่าให้มีลูกเล่นลวดลายได้หลายอย่าง ฟังแล้วได้อารมณ์ให้นักถึงความหลังได้ดี ลายสร้อย เสียงที่เป็นเสียงยืนหรือเสียงโดรน (Drone) หรือลูกแคนที่ติดสุดคือเสียง เร กับเสียง ลา ลายสร้อยมีลักษณะเฉพาะ

3.1 เสียงประสานยืน คือ เสียง เรสูง โดยติดสุด เรสูง ลูกที่ 6 แพขวา และเสียง ลาสูง ลูกที่ 8 แพขวา

3.2 ใช้บันไดเสียง ดีโหมต (D mode) ลงจบด้วยเสียง D แต่อยู่ในบันไดเสียง จีเมเจอร์ บันไดเสียง ดีโหมต 2 ช่วงทบ ของแคนแปด ดังนี้



ชื่อน้้ต	ซอล	ลา	ที	เร	มี	ซอล
ชั้นเสียง	4	x 5	6	x 1	2	x 4
ระยะห่าง	3s	T	3s	T	3s	

3.3. กระสวนจังหวะหรือโมติฟ ของลายสร้อยจะเหมือนกับลายสุดสะพาน และลายโป้ซ้าย ดังนี้

- ท ล ซ	ม ซ ล ซ	ม ซ ล ซ	ม ซ ล ซ	ม ซ ล ซ
---------	---------	---------	---------	---------



3.4. ความซ้ำเร็ว ใกล้เคียงกับลายสุดสะพานและลายโป้ซ้าย คือ ♩ = 90 – 144

โครงสร้างลายส้อย ประกอบด้วย บทขึ้น ทำนองหลักและบทจบหรือทำนองจบ

ลายส้อย

เรียบเรียงโดย นายบัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย

ทำนองเกริ่น (introduction)

----	ซ ม ซ ม	ลํ ซ ม ร	--- ร	----	----	----	----
------	---------	----------	-------	------	------	------	------

เนื้อหา (maintheme)

- ท ล ซ	ม ซ ลํ ซ	ม ซ ลํ ซ	ม ซ ลํ ซ	ม ซ ลํ ซ	ม ซ ลํ ซ	ม ซ ลํ ซ	ม ซ ล ท
- ร - ท	- ซ ล ท	- ม - ท	- ซ ล ท	- ม - ท	- ซ ล ท	- - ร -	ท ล ท ร
ท ล ท ร	ท ล ท ร	ท ล ท ด	ท ล ท ด	ท ล ท ด	ท ล ท ด	ท ล ท ด	ท ล ท ซ
- ท ล ซ	ม ซ ล ม	ม ม - ซ	ล ม ซ ล	- ท ล ซ	ม ซ ล ท	ท ท - ซ	ล ท ซ ล
- ท ล ซ	ม ซ ล ม	ซ ม ล ซ	ม ร - ร	- ฟ ร ฟ	ซ ล ด ล	ด ล ด ฟ	ซ ล ด ล
- ฟ ร ฟ	ซ ล ด ซ	ล ด ล ซ	ฟ ร ด ร	- ฟ ร ฟ	ซ ล ด ล	ด ล ด ฟ	ซ ล ด ล
- ฟ ร ฟ	ซ ล ด ซ	ล ด ล ซ	ฟ ร ด ร	- - ด ร	ฟ ร ด ร	ฟ ซ ล ซ	ฟ ร ด ร
- - ด ร	ฟ ร ด ร	ฟ ซ ล ซ	ฟ ร ด ร	- - - ร	- ร ซ ฟ	- ซ ฟ ร	- ร ซ ฟ
--- ร	- ร ด ฟ	- ซ ฟ ร	- ร ด ฟ	--- ร	- ร ซ ฟ	- ซ ฟ ร	- ร ซ ฟ
--- ร	- ร ด ฟ	- ซ ฟ ร	- ร ด ฟ	- ฟ ร ฟ	ซ ล ซ ด	ซ ล ซ ฟ	ร ซ ร ฟ
ร ด ฟ ด	ร ฟ ซ ร	ฟ ร ด ท	ด ร ด ร	- ท ล ซ	ม ซ ล ม	ม ม - ซ	ล ม ซ ล
- ท ล ซ	ม ซ ล ท	ท ท - ซ	ล ท ซ ล	- - - ล	- ท ซ ล	- ท ล ร	ล ท ซ ล

- ม - ช	ล ม ช ล	- ท ล ร	ล ท ช ล	- ร ล ร	ท ร ล ร	ท ร ล ร	ท ร ล ร
ล ท ล ช	ล ท ล ร	ล ท ล ช	ล ท ช ล	- - - ล	- ม ช ล	- ท ล ช	ล ท ช ล
- ท ล ช	ล ท ล ร	ล ท ล ช	ล ท ล ช	- ท ล ช	ม ช ล ช	ม ช ล ช	ม ช ล ช

ทำนองลง (closing)

- ท ล ช	ม ช ล ม	- ล - ช	ม ร - ม	ช ม - ช	ม ร - ร	- - - -	- - - -
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

แนวคิดในการสร้างสรรค์ลายเกี่ยวลงของ

1. แนวคิดการสร้างสรรค์ลายเกี่ยวลงของ

คณะผู้วิจัยได้นำทำนองหรือท่อนเพลงบางท่อนที่มีความไพเราะ ของอาจารย์แต่ละท่าน ที่ได้บรรเลงเดี่ยวแคนเอาไว้ ได้นำมาร้อยเรียงเชื่อมต่อและเพิ่มเติมให้เกิดเป็นลายที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้ในการบรรเลงวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน (วงโปงลาง) เช่น อาจารย์บัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย อาจารย์ทองคำ ไทยกล้า อาจารย์หนูกัน ศรีเชียงพิมพ์ อาจารย์สมหวัง แอ่อ่อน อาจารย์ทองคำ เต้าทอง อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ และอาจารย์บุญมา เขาวง เป็นต้น รูปแบบการบรรเลงวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน (วงโปงลาง) ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ในยุคแรกเริ่มนั้น คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดทำนอง หรือเทคนิคการบรรเลงเดี่ยวแคนของแต่ละท่าน นำมาสร้างสรรค์เป็นทำนองขึ้นใหม่ และมีต้นแบบแนวทางความคิดมาจากลายสุดสะแนน ลายโป้ซ่าย และลายสร้อย เมื่อนำมาเรียบเรียงในการเดี่ยวแคนแล้วมีความไพเราะและสนุกสนาน จึงได้นำแนวคิดนี้ไปขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ความรู้หรือคำชี้แนะแนวทางรูปแบบกระบวนการในการบรรเลงแบบประสมวง จึงได้แนวคิดและรูปแบบการบรรเลงจากท่านผู้เชี่ยวชาญหลายท่านที่ให้คำปรึกษา และได้แนวคิดและรูปแบบการบรรเลงจากท่านผู้เชี่ยวชาญมาปรึกษาในคณะผู้วิจัย เพื่อวางแผนงานในการปฏิบัติการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน จึงออกมาในรูปแบบงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์การบรรเลงลายเกี่ยวลงของ

ในการศึกษาแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ทางดนตรี คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาทบทวนจากงานเขียนทางวิชาการต่าง ๆ โดยเลือกสรรมาเพื่อจัดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ทางดนตรี แบ่งเป็นหัวข้อทางการวิเคราะห์ และที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งการถ่ายทอดเสียงดนตรีออกมาเป็นสัญลักษณ์ และความเข้าใจของเสียงเป็น 2 ชนิดใหญ่ ๆ ได้แก่ โน้ตเพลงประเภทลายแทง หรือที่เรียกว่าแบบ Descriptive และแบบประเภทใบสั่งยาของแพทย์ที่เรียกว่าแบบ Prescriptive

โน้ตเพลงประเภท Descriptive เป็นโน้ตเพลงที่บอกเพียงเค้าโครงสำคัญของทำนองเพลง และจังหวะ ไม่บอกความดัง เบา ช้า เร็ว อารมณ์ ตลอดจนรายละเอียดอื่นใด แม้แต่ระดับของช่วงเสียง (Register) ตัวอย่าง เช่น โน้ตเพลงไทย ทั้งแบบอักษร (Lateral Notation) และแบบตัวเลขแทนเสียง (Numbering Notation) และโน้ตตัวเลขที่ใช้แทนนิ้ว (Tabulator Notation) ซึ่งผู้อ่านโน้ตจะต้องอาศัยประสบการณ์ของตน ในการตีความสัญลักษณ์ใดแทนเสียงสูงหรือต่ำอย่างไร บรรเลงช้าหรือเร็ว เพียงใด เพื่อบรรเลงให้ออกมาเป็นเพลงตามต้องการ และในการตีความนี้อาจไม่เหมือนกันทุกคนก็ได้ ซึ่งจะทำให้เสียงเพลงที่บรรเลงออกมาจากการอ่านโน้ตชนิดนี้มีความแตกต่างกันไปบ้าง ตามภูมิหลังของผู้อ่านแต่ละคน

โน้ตประเภท Prescriptive เป็นโน้ตเพลงที่ระบุรายละเอียดคล้ายกับใบสั่งยาของแพทย์ ซึ่งผู้ใช้ยาจะต้องระมัดระวังว่าตนจะต้องกินยาตามชนิด ปริมาณ เวลา ที่แพทย์สั่งอย่างเคร่งครัด โน้ตเพลงชนิดนี้จะให้รายละเอียดต่าง ๆ อย่างเพียงพอ พอที่นักดนตรีผู้บรรเลงจะสามารถบรรเลงตามสัญลักษณ์นั้น ๆ แล้วออกมาเป็นเสียงได้ตรงตามที่คุณเขียนโน้ตต้องการโดยไม่ผิดเพี้ยนอย่างใด ตัวอย่างของโน้ตเพลงประเภทนี้ ได้แก่ สกอร์ (Score) ของดนตรีตะวันตก

หลังจากทำการถอดโน้ตที่ทำการบินที่จากงานภาคสนามก็จะนำเข้ามาสู่การวิเคราะห์ โดยการดำเนินการวิเคราะห์ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดการวิเคราะห์ โดยแบ่งส่วนของการวิเคราะห์ดังนี้

1.1 รูปแบบ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ (Form) ไว้ดังนี้ เพลงต่าง ๆ ทุกเพลงมีรูปแบบ (Form) หรือฉันทลักษณ์ เช่นเดียวกับโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน คือ ประกอบด้วย วรรค ประโยค ท่อน เพลงบางเพลงมีลักษณะง่าย เพลงบางเพลงมีลักษณะยาก ฉันทลักษณ์ของเพลงเป็นหลักสำคัญที่ทำให้เกิดความกลมกลืน ความแตกต่าง ความสมดุล ความตื่นเต้น และความพอดี วรรคเพลง และประโยคเพลง (Motive and Phrases) วรรคเพลง เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของเพลง

วรรคเพลงมาจากส่วนหนึ่งของเสียงเพียงไม่กี่เสียงที่มาประกอบกันเข้า ไม่สามารถบอกจำนวนเสียงที่แน่นอนได้ รู้แต่ว่ามีจำนวนเสียงน้อย ๆ เท่านั้น

ประโยคเพลงอาจประกอบไปด้วยวรรคเพลง 2-3 วรรค มาเรียงต่อกันพวกเพลงง่าย ๆ เช่น พวกเพลงพื้นเมืองหรือเพลงเด็ก

รูปแบบ (Form) บทเพลงทั้งหลายประกอบด้วยหลายประโยคเพลงมาติดต่อกัน ไม่ว่าเพลงสั้น ยาวเพียงใด ก็สามารถตัดย่อยเพลงออกเป็นประโยคได้ในประโยคเพลงมีความคิดที่สมบูรณ์จบภายในตัวของมันเอง

1.2 ทำนอง

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทำนองไว้ดังนี้ องค์ประกอบของทำนองเพลงประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1.2.1 ระดับเสียง คือ ความสูงต่ำของเสียง โดยลายเกี้ยวลองซongใช้ระดับเสียงต่ำสุดอยู่ที่เสียง ซอลต่ำ เสียงสูงสุดอยู่ที่ ลาสูง

1.2.2 การเคลื่อนที่ของเสียง เพื่อให้เกิดทำนองเพลง เพราะถ้าเปล่งเสียงอยู่ในระดับเสียงเดียวกันก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร ลายเกี้ยวลองซongมีการเคลื่อนที่ของเสียงแบบข้ามบ้าง สลับบ้าง

1.2.3 ความยาว โดยกำหนดเอาเวลาเป็นเครื่องกำหนดเพื่อให้เกิดเป็นจังหวะ ขึ้นมา นักดนตรีได้กำหนดมาเป็นห้องบ้าง ชองบ้าง หรือหน้าทับบ้าง ลายเกี้ยวลองซongประกอบด้วย 2 จังหวะ คือ จังหวะภูไทย และจังหวะลำเพลิน ดังตัวอย่าง

- ปะ - -	- ตึง - ปะ	- ตึง - ตึง	- - - ตึง	- ปะ - -	- ตึง - ปะ	- ตึง - ตึง	- - - ตึง
----------	------------	-------------	-----------	----------	------------	-------------	-----------

จังหวะลำเพลิน

- - - ปะ	- ตึง - ตึง	- - - ปะ	- ตึง - ตึง	- - - ปะ	- ตึง - ตึง	- - - ปะ	- ตึง - ตึง
----------	-------------	----------	-------------	----------	-------------	----------	-------------

1.2.4 พิสัย (Range) ของลายเกี้ยวลองซong คือ เสียงต่ำสุด คือ เสียงซอลต่ำ เสียงสูงสุด คือ เสียงลาสูง

1.2.5 ระบบของหลักเสียงของลายเกี้ยวลองซong คือ เสียงโด และเสียงซอล

ทำนองของลายเกี่ยวลองซอ คือ เสียงขึ้นเสียงลงหลายเสียงที่ปะติดปะต่อกันเป็นชุด แต่ละเสียงนอกจากจะมีระดับเสียงสูงต่ำแล้ว ยังมีความสั้นยาวตามลักษณะจังหวะที่อาจแตกต่างกัน ทำนองต้องมีจังหวะเป็นส่วนหนึ่งซึ่งไม่อาจแยกออกจากกันได้ ทั้งระดับเสียง และลักษณะจังหวะจะใช้สัญลักษณ์ตัวโน้ตบนบรรทัดห้าเส้นเป็นสื่อของทำนอง อาจมีความยาวตั้งแต่ 2-3 ห้อง ไปจนถึง 10 ห้อง หรือมากกว่านั้น แต่ทำนองที่ดีต้องมีความหมาย และจบในตัวเอง มีเสียงขึ้นลง ที่สมดุล และมีเอกลักษณ์ที่ผู้ฟังประทับใจ

ทำนองเพลงของลายเกี่ยวลองซอ คือ ผลของความสูง-ต่ำ (Pitch) ความช้า-เร็ว (Duration) ความดัง-เบา (Intensity) ของเสียง โดยผ่านเครื่องดนตรีที่แตกต่างชนิดกัน (Tember หรือ Tone colour) ทั้งหมดนี้ผสมผสานกันอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยพื้นฐานที่สำคัญคือ จังหวะ ทำนองเพลงของลายเกี่ยวลองซอ มีทำนองที่มี 4 ระดับ คือ 1) ช้า 2) ปานกลาง 3) เร็ว และ 4) ปานกลาง

1.3 จังหวะ

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจังหวะไว้ดังนี้ จังหวะมีอยู่รอบ ๆ ตัวเรา เช่น โลกที่เราอาศัยอยู่หมุนไปอย่างมีจังหวะ ทำให้เกิดกลางวัน กลางคืน นาฬิกาเดินไปในจังหวะเท่า ๆ กัน การหายใจของมนุษย์ หายใจเข้าออกอย่างเป็นจังหวะในทำนองเดียวกัน เสียงดนตรีที่มนุษย์เล่นอย่างไพเราะเพราะพริ้งก็มีจังหวะเช่นกัน จังหวะที่ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอนี้ เรียกว่า จังหวะยีน (Beats) จังหวะของดนตรีที่เรียกว่า จังหวะยีนสามารถแบ่งออกได้เป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มประกอบด้วย จังหวะหนัก (Accented) และจังหวะเบา (Unaccented)

จังหวะ (rhythm time) เป็นการเอาเสียงมาจัดระบบระเบียบให้คล้องจองกัน จังหวะเป็นเรื่องของความรู้สึกช้า-เร็ว ให้อารมณ์ครึกครื้น อับเฉา ชุ่มชื้น เป็นต้น จังหวะมีอิทธิพลต่อความรู้สึก จังหวะเป็นเรื่องของเวลา การเคลื่อนที่ของเวลา จังหวะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของธรรมชาติ จังหวะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางดนตรี ความเข้าใจของจังหวะสร้างความครึกครื้น สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของร่างกายที่ตอบสนองต่อจังหวะ การฟังดนตรีนั้นเริ่มจากได้ยินเสียงแล้วผนวกเป็นกระสวนของจังหวะ ในจังหวะต่าง ๆ ของเพลงย่อมมีส่วนประกอบที่ทำให้จังหวะนั้นสมบูรณ์ และเกิดอารมณ์ต่อการฟัง ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 อย่าง ดังนี้

1.3.1 Beat คือ การเคาะหรือการกระทำอันใด ที่ทำให้เกิดเสียงที่นักดนตรีได้ยิน ใช้ไม้ ฉิ่ง ฉาบ กราะ โกร่ง หรือมือก็ได้

1.3.2 Time คือ การกำหนดเวลาที่เท่ากันต่อการเคาะที่นักดนตรีทั้งหลายจะต้องรู้จักควบคุมเวลาที่เป็นจังหวะให้คงที่สม่ำเสมอ

1.3.3 Tempo คือ การกำหนดความช้า-เร็ว ของเพลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของผู้บรรเลงว่าในเพลงหนึ่ง ๆ นั้น กำหนดช้าเร็วอย่างไร แค่นั้น ลายเกี่ยวลงของมีอัตราความเร็วประมาณ 65-80 มีจังหวะที่เร่งขึ้นไปเรื่อย ๆ จากช้า ปานกลาง เร็ว และกลับมาที่ปานกลางท่อนช้าหรือท่อนที่ 1 ความเร็วจะอยู่ที่ 65 ท่อน ปานกลางหรือท่อนที่ 2 ความเร็วจะอยู่ที่ 70 ท่อนเร็วหรือท่อนที่ 3 ความเร็วอยู่ที่ 80

1.3.4 Rhythm ลีลาของลายเกี่ยวลงของ หมายถึง เสียงยาว สั้น หนัก หรือเบา ซึ่งมีประกอบอยู่ในส่วนของประโยคเพลง และสลับสับสนกันไปตามวิถีทางแห่งการดำเนินของเพลงควบกับจังหวะดำเนินไปเป็นระยะ ๆ ตามแบบฉบับของการประพันธ์เพลง

ลักษณะจังหวะ (Rhythm) คือ ส่วนของตัวโน้ตที่ไม่มีระดับเสียงและรวมถึงตัวหยุดหาได้จากการนำบรรทัดทำเส้นออกไป เหลือแต่ตัวหยุดและตัวโน้ตหลากหลายแบบ แต่ไม่มีระดับเสียง การนำลักษณะจังหวะมาแยกวิเคราะห์ ทำให้ทราบถึงลักษณะจังหวะที่สำคัญ ลักษณะจังหวะที่เล่นซ้ำ และลักษณะที่แปรจากลักษณะจังหวะที่ผ่านมาแล้วจากการศึกษาทบทวนเอกสารในเรื่องแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ทางดนตรี ซึ่งแบ่งหัวข้อที่เกี่ยวข้อง คือ รูปแบบ ทำนอง จังหวะ กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

รูปแบบ หรือที่เรียกว่า คีตลักษณ์นั้น คือ ลักษณะรูปร่างของเพลง เพลงทุกเพลงต้องมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง มีทั้งลักษณะที่ยากหรือง่ายแตกต่างกันไป ลายเกี่ยวลงของมีรูปแบบ คือ A B C D B เป็นแบบ chain form

ทำนอง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของบทเพลงซึ่งในทำนองประกอบด้วย กลุ่มเสียงที่หลากหลายซึ่งมาปะติดปะต่อกันและดำเนินไปในหลายรูปแบบอาจประกอบด้วย ความดัง เบา ช้า เร็ว ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ผสมผสานกันโดยมีพื้นฐานที่สำคัญ คือ จังหวะ

จังหวะ เป็นเรื่องของความช้าเร็ว ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกของมนุษย์ ซึ่งในทางดนตรี จังหวะมีส่วนสำคัญต่อบทเพลงเป็นอย่างมากเพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญ

แนวคิดจาก อาจารย์บัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางทฤษฎีการเป่าแคนและการปฏิบัติการเป่าแคนของ อาจารย์บัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย ในช่วงที่ศึกษาในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ถึง ปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ซึ่งอาจารย์บัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย เป็นครูผู้สอนดนตรีที่บ้านอีสาน (แคน) ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ท่านได้ทำการสอนและแนะนำเทคนิคต่าง

ๆ ในการ เป่าแคน เริ่มตั้งแต่ทักษะพื้นฐานการอ่านโน้ตไทย การบันทึกโน้ตไทย การฝึกการใช้ลมในการเป่าแคน ลายที่เรียนและฝึกการเป่าแคนเป็นลายแรก คือ ลายสุดสะแนนเพราะเป็นลายที่ถือว่าเป็นลายแคนขั้นครู เมื่อมีความรู้ความเข้าใจและสามารถบรรเลงลายสุดสะแนนได้แล้ว ท่านก็ให้ทุกคนเป่าแคนเดี่ยวและประกอบกับหมอลำกลอน เพื่อให้เกิดทักษะและความเชี่ยวชาญในการเป่าแคนให้ได้มากขึ้น และท่านได้สอนวิธีการเป่าเดี่ยวแคนและการเป่าแคนประกอบหมอลำไว้เกือบทุกทำนอง เช่น ทำนองขอนแก่น ทำนองอุบล ทำนองสารคาม ทำนองกาฬสินธุ์ เป็นต้น เอกลักษณ์หรือจุดเด่นของอาจารย์ บัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย คือการใช้ลมที่รวดเร็วพลีไหวในการเป่าเก็บตัวโน้ต หรือจังหวะกาเต้นก้อน และได้รับฉายาจากผู้ฟังว่า “ลมพัดยอดไผ่” และลายแคนทำนองทางสั้นของอาจารย์บัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย จะมีชื่อเรียกในแต่ละท่อน เช่น สะแนนตรง ลูกเหิน ออกน้อย ลูกผาด ลูกส้ม ลูกหมาหลง เป็นต้น ความสำคัญของแต่ละท่อนนี้ ผู้บรรเลงสามารถนำไปใช้ในการบรรเลงเดี่ยวแคนได้อย่างอิสระหรือตามอารมณ์ของผู้บรรเลง ไม่ได้จำกัดหรือบังคับใช้แนวทางการบรรเลงแต่อย่างใด ขึ้นอยู่กับวิธีการบรรเลงทักษะเทคนิคของผู้บรรเลงของแต่ละท่าน การเป่าแคนของอาจารย์บัวชัยศิลป์ แก้วแสนไชย มีจังหวะ ทำนอง เสียงประสาน ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

แนวคิดจาก อาจารย์ทองคำ ไทยกล้า ในการเป่าแคนเดี่ยวและการเป่าแคนประกอบหมอลำกลอนของอาจารย์ทองคำ ไทยกล้า มีผู้วิจัยหลายท่านได้นำการเป่าแคนของอาจารย์ทองคำ ไทยกล้า ทำเป็นหนังสือตำราในการศึกษาค้นคว้าอยู่หลายเล่ม โดยท่านได้บรรเลงการเป่าแคน การเป่าแคนประกอบหมอลำกลอนและสาธิตการเป่าแคนโดยมีการบันทึกเป็นเสียงและวิดีโอไว้ เช่น ทำนองลายแคน เทคนิคการใช้ลมในการเป่าแคนเดี่ยว การใช้เสียงประสานในลายแคนโน้ตไทยสำหรับฝึกบรรเลงแคน เป็นต้น จุดเด่นหรือเอกลักษณ์ในการเป่าแคนของอาจารย์ทองคำ ไทยกล้า คือ ทำนองลายแคนและเทคนิคการใช้ลมในการเป่าแคน ที่มีจังหวะจะโคนชัดเจน ในการบรรเลงเดี่ยวแคน และการเป่าแคนประกอบหมอลำกลอน

แนวคิดจาก อาจารย์สมหวัง แอวอ่อน การเป่าแคนของอาจารย์สมหวัง แอวอ่อน เป็นลายที่ให้ความรู้สึกจินตนาการความหลังในอดีตได้ดีมาก เพราะการบรรเลงของอาจารย์สมหวัง แอวอ่อน นั้นมีเทคนิคการใช้ลมบังคับจังหวะได้สม่ำเสมอเรียบ ๆ ไม่ค่อยมีจังหวะที่ทำให้เปลี่ยนเป็นอารมณ์อื่น ทำให้ผู้ฟังสามารถรับฟังได้อย่างสบาย ๆ ไม่เครียดในการฟัง

แนวคิดจาก อาจารย์ทองดำ เต้าทอง การเป่าแคนของอาจารย์ทองดำ เต้าทอง มีเทคนิคและวิธีการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือทำนองลายแคนของอาจารย์ทองดำ เต้าทอง นั้นจะมีต้นแบบทำนองมาจากหมอลำกลอนทำนองอุบล โดยเฉพาะทำนองทางสั้น เช่น ลายสุดสะแนน จะมีท่วงทำนอง ที่เรียบเรียงไว้เหมือนคำร้อง (ลำกลอน) ทำให้ลายสุดสะแนนของอาจารย์ทองดำ เต้าทอง มีองค์ประกอบคล้ายกับการลำของหมอลำกลอนทำนองอุบล

แนวคิดจาก อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ในการเป่าโหวดลายสุดสะแนนของ อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ จะประกอบด้วย ท่อนเกริ่น โอ้ เดินกลอน ญ่าว และลงกลอน ซึ่งจะมี องค์ประกอบเหมือนการลำกลอนของหมอลำกลอน และมีความไพเราะให้อารมณ์ที่สนุกสนาน เพลิดเพลินต่อผู้ฟังมาก

แนวคิดจาก อาจารย์บุญมา เขาวง ในการบรรเลงพิณของ อาจารย์บุญมา เขาวง จะมีเทคนิคและวิธีบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ โดยเฉพาะลายสุดสะแนน จะประกอบด้วย ท่อนโอ้ ลำ รำวงเกี่ยว เดิน รำวง ญ่าว ซึ่งมีองค์ประกอบเหมือนการลำกลอนของหมอลำกลอน

2. แนวคิดเครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี่ยวลงของ

วงดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี่ยวลงของ เป็นวงดนตรีโปงลางแบบดั้งเดิม หรือวงโปงลางในยุคแรก ๆ ก็คือ ยังไม่มีพิณเบสไฟฟ้า แต่จะใช้โหของในการตีแทนพิณเบสไฟฟ้า ซึ่งสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

2.1 เครื่องดำเนินทำนอง ซึ่งจะทำหน้าที่ดำเนินทำนองหลัก ได้แก่

2.1.1 พิณ



ภาพที่ 2 พิณที่ใช้บรรเลงลายเกี่ยวลองซอ

ที่มา : ชมรมแคนววงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด

พิณ (ซุง) ที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี่ยวลองซอนี้ ใช้พิณโปร่งดั้งเดิมที่มีเสียงทุ้มดังกังวานเพราะจะได้สำเนียงที่เป็นแบบโบราณ เสียงที่ออกมานั้นจะเป็นธรรมชาติกว่าพิณไฟฟ้า ใช้พิณระบบ 8 เสียง คือ ลา ที โด เร มี ฟา ฟา# ซอล มี 12 ขั้น เริ่มจากขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 12 ซึ่งมีตำแหน่งเสียง ดังนี้

ระดับเสียงที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
โน้ต	ลา	ที	โด	เร	มี	ฟา	ฟา#	ซอล	ลา	ที	โด	เร	มี	ซอล	ลา

ขั้นแบ่งเสียงพิณ

12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	สายเปล่า
ซอล	มี	เร	โด	ลา	ซอล	ฟา	มี	เร	โด	ที	ทีb	ล
ซอล	มี	เร	โด	ลา	ซอล	ฟา	มี	เร	โด	ที	ทีb	ล
โด	ที	ลา	ซอล	มี	เร	โด	ที	ลา	ซอล	ฟา#	ฟา	ม

หมายเหตุ

ตั้งสายเปล่า สาย 1 (สายเอก) เสียง มี , สาย 2 (สายทุ้ม) เสียง ลาต่ำ , สาย 3 (สายเสพ) เสียง ลาต่ำ

● หมายถึง ตำแหน่งเสียงที่ใช้ในการบรรเลง

เครื่องหมายชาร์พ (#) หมายถึง มีระดับเสียงสูงขึ้นครึ่งเสียง

เครื่องหมายแฟลต (b) หมายถึง มีระดับเสียงต่ำลงครึ่งเสียง

2.1.2 โป่งลาง



ภาพที่ 3 โปงกลางที่ใช้บรรเลงลายเกี่ยวของของ
ที่มา : ชมรมแคนวงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

โปงกลางที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี่ยวของของนี้ ใช้โปงกลางระบบ 7 เสียง มี 14 ลูก
เริ่มจากลูกที่ 1 ถึงลูกที่ 14 ซึ่งมีตำแหน่งเสียง ดังนี้

ระดับเสียงที่ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14



โน้ต มี ขอล ลา ที โด เร มี ฟา ขอล ลา โด เร มี ขอล

2.1.3 ซอ



ภาพที่ 4 ซออีสานที่ใช้บรรเลงลายเกี่ยวลงของ
ที่มา : ชมรมแคนวงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ซอที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี่ยวลงของนี้ ใช้ซอกะลามะพร้าว ซึ่งมีตำแหน่ง

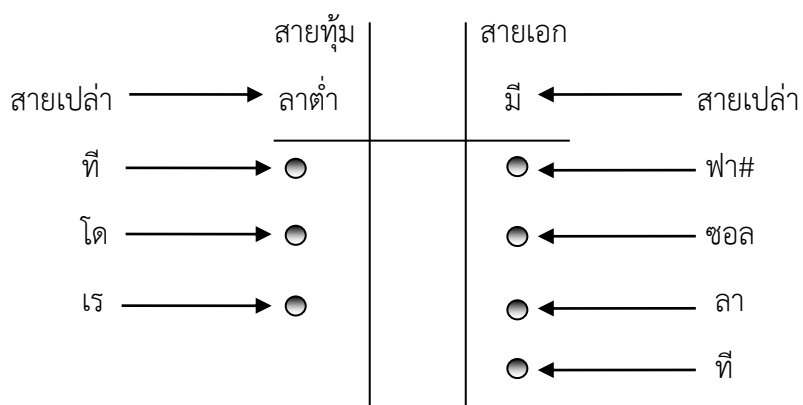
เสียง ดังนี้

ระดับเสียงที่



โน้ตซออีสาน

ลา ที โด เร มี ฟา# ซอล ลา ที



ภาพที่ 5 ตำแหน่งของเสียงซอที่ใช้บรรเลงลายเกี่ยวลงของ
ที่มา : ชมรมแคนวงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

หมายเหตุ

- หมายถึง ตำแหน่งเสียงที่ใช้ในการบรรเลง

เครื่องหมาย ชาร์ป (#) หมายถึง มีระดับเสียงสูงขึ้นครึ่งเสียง

2.2 เครื่องทำนองสอดแทรก คือ เครื่องดนตรีที่เล่นทำนองสอดแทรกในแต่ละวรรคและแต่ละห้องเพลง ได้แก่

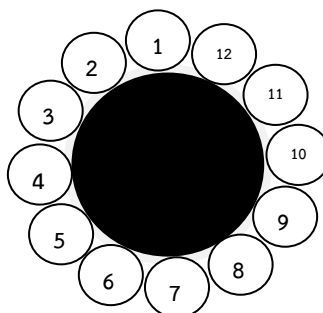
2.2.1 โหวด



ภาพที่ 6 โหวดที่ใช้บรรเลงลายเกี้ยวลองซอ

ที่มา : ชมรมแคนววงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

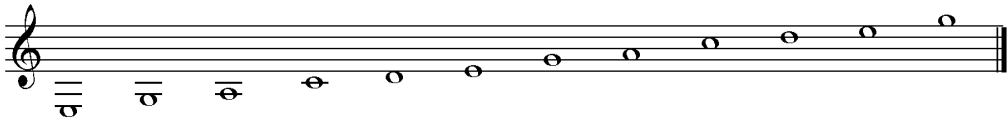
โหวดที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี้ยวลองซอ ใช้โหวดในระบบ 5 เสียง มี 12 ลูก เริ่มจากลูกที่ 1 ถึงลูกที่ 12 ซึ่งมีตำแหน่งเสียง ดังนี้



ภาพที่ 7 ตำแหน่งของเสียงโหวด
ที่มา : ชมรมแคนวงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ตำแหน่งของเสียงโหวดใช้สัญลักษณ์หมายเลขแทนเสียงดังนี้

- สัญลักษณ์หมายเลข 1 เสียง มีต่ำ (ม)
- สัญลักษณ์หมายเลข 2 เสียง ซอลต่ำ (ซ)
- สัญลักษณ์หมายเลข 3 เสียง ลาต่ำ (ล)
- สัญลักษณ์หมายเลข 4 เสียง โด (ด)
- สัญลักษณ์หมายเลข 5 เสียง เร (ร)
- สัญลักษณ์หมายเลข 6 เสียง มี (ม)
- สัญลักษณ์หมายเลข 7 เสียง ซอล (ซ)
- สัญลักษณ์หมายเลข 8 เสียง ลา (ล)
- สัญลักษณ์หมายเลข 9 เสียง โดสูง (ด)
- สัญลักษณ์หมายเลข 10 เสียง เรสูง (ร)
- สัญลักษณ์หมายเลข 11 เสียง มีสูง (ม)
- สัญลักษณ์หมายเลข 12 เสียง ซอลสูง (ซ)

ระดับเสียงที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
												
โน้ต	มี	ซอล	ลา	โด	เร	มี	ซอล	ลา	โด	เร	มี	ซอล

2.3 เครื่องทำนองประสาน (เครื่องเสพ) คือเครื่องดนตรีที่มีเสียงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเสียงที่ดังนั้นจะทำหน้าที่ประสานทำนองหลัก

2.3.1 แคน



ภาพที่ 8 แคนที่ใช้บรรเลงลายเกี้ยวหลงซอง
ที่มา : บ้านหนองตาไก่ ตำบลสีแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

แคนที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี้ยวหลงซองนี้ ใช้แคนแปด ซึ่งมีตำแหน่งเสียง ดังนี้

ระดับเสียงที่ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

โน้ต ลา ที โด เร มี ฟา ซอล ซอล ลา ที โด เร มี ฟา ซอล ลา

2.4 เครื่องกำกับจังหวะ เป็นเครื่องที่กำหนดจังหวะอัตราความเร็วของเพลง

2.4.1 กลองหาง



ภาพที่ 9 กลองที่ใช้บรรเลงลายเกี่ยวลงของ

ที่มา : วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

กลองที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี่ยวลงของนี้ จะใช้เพียงกลองใบเดียว โดยตั้งเสียงให้ตรงกับระดับเสียง ของไหของใบที่ 4 คือ เสียง ซอล

2.4.2 ไห



ภาพที่ 10 ไหที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี้ยวลองซอง

ที่มา : ชมรมแคนวงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด

ไหที่ใช้บรรเลงลายเกี้ยวลองซองนี้จะใช้ทั้งหมด 4 ใบ (โดยตั้งเสียง ตามลำดับ จากซ้ายไปขวา ดังนี้ ซอล ลา โด เร หรือ โด เร ฟา ซอล) ซึ่งใช้น้ำในการตั้งเสียง เพราะน้ำมีความหนาแน่นและมีพื้นผิวที่เรียบกว่าทราย และทำให้เสียงที่สะท้อนออกมานั้นมีความไพเราะกว่าทราย ในการตั้งเสียงไหของมีระบบเสียง ดังนี้



ภาพที่ 11 ตำแหน่งเสียงของไห

ที่มา : ชมรมแคนวงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

2.4.3 เกราะลอ



ภาพที่ 12 เกราะลอที่ใช้บรรเลงลายเกี่ยวลงของ

ที่มา : ชมรมแคนวงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

เกราะลอที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี่ยวลงของ ทำหน้าที่กำกับจังหวะของแต่ละห้องเพลง เพื่อให้จังหวะมีความคงที่

2.4.4 ฉาบเล็ก



ภาพที่ 13 ฉาบเล็กที่ใช้บรรเลงลายเกี้ยวลองของ
ที่มา : ชมรมแคนวงเพชรสาเกต วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด

ฉาบที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี้ยวลองของ ทำหน้าที่บรรเลงหยอกล้อไปกับ จังหวะของก๊ับแก๊บ การผสมผสานของจังหวะฉาบเล็กและก๊ับแก๊บ ทำให้จังหวะของลายเกี้ยวลองของ มีความไพเราะน่าฟังมากยิ่งขึ้น

2.4.5 ก๊ับแก๊บ



ภาพที่ 14 ก๊ับแก๊บที่ใช้บรรเลงลายเกี้ยวลองของ
ที่มา : ชมรมแคนวงพื้นบ้านอีสาน วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด

ก๊ับแก๊บที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี้ยวลองซอง ทำหน้าที่กำกับจังหวะให้มีจังหวะคงที่ภายในแต่ละท่อนเพลง เนื่องจากก๊ับแก๊บที่ใช้ในการบรรเลงลายเกี้ยวลองซองนั้น มีท่าทางของผู้บรรเลง ประกอบการตีและเสียงของก๊ับแก๊บที่ทำมาจากไม้เนื้อแข็ง คือ ไม้พยุง ทำให้มีเสียงดังกังวาน และมีเสียงที่เด่นชัด จึงเพิ่มอรรถรสในการฟังและการดูที่มีความสนุกสนานทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม